

Силабус курсу БІБЛІЙНА АРХЕОЛОГІЯ	
Освітній ступінь – бакалавр Галузь знань: 01 Освіта/Педагогіка Спеціальність: 032 Історія та археологія Освітньо-професійна програма: «Історія та археологія» Кількість кредитів – 4 (аудитор. год.: 16 л., 20 с., 6 інд. роб.) Рік підготовки, семестр – III рік, V семестр Компонент освітньої програми: вибірковий Дні занять: згідно з розкладом занять Консультації: згідно з графіком індивідуальної роботи	
Мова викладання: українська	

Керівник курсу

ППП

к.і.н., доц. **Шама Олександр Іванович**

Контактна інформація

shama@tnpu.edu.ua +380684491136

Опис дисципліни

Навчальний курс «Біблійна археологія» використовує матеріал і методологію кількох спеціальних предметів — археології, історії Стародавнього світу, історії релігій, релігієзнавства і його складової частини — біблеїстики. Якщо археологія — це наука, що вивчає минуле людства за речовими пам'ятками (артефактами), то біблійна археологія — це наука, що відновлює на основі археологічних джерел історичний фон подій священної історії і дозволяє розширити і поглибити знання про ці події. Таким чином, біблійна археологія відноситься і до біблеїстики, що вивчає Святе Письмо у світлі відкриттів, здійснених археологією на Стародавньому Сході — в Анатолії, Месопотамії, Східному Середземномор'ї, Єгипті і ін. пов'язаних з ними територіях, і до археології, що реконструює історію на основі виявлених артефактів.

Хронологічно «Біблійна археологія» охоплює епоху від халколіту до пізньої Античності.

Мета «Біблійної археології» — ознайомити студентів з особливостями історичного фону, на якому відбувались події Старого і Нового Заповіту; сформувати вміння порівнювати археологічні дані і свідчення Біблії.

Завдання курсу:

1. Формування у студентів знань про основні археологічні періоди і пам'ятки біблійних країн Близького Сходу, а також загального уявлення про доісторичне минуле регіонів, в яких розгортались основні події Старого і Нового Заповіту;

2. Оволодіння студентами навичками орієнтування в колі проблем сучасної Близькосхідної археології і умінням порівнювати археологічні дані і свідчення Святого Письма.

3. Уміння включити Біблійну археологію в контекст загальної археології. Студенти повинні одержати уявлення про основні методики проведення археологічних розкопок і датування археологічних знахідок.

Даний курс припускає відвідування лекцій і знання матеріалу, що викладається на них, відвідування семінарських занять, на яких аналізуються питання, присвячені історичному контексту подій Священної історії, а також виконання індивідуальних науково-дослідних робіт і тестів.

Навчальний контент

Теми	Результати навчання
Змістовий модуль 1 Вступ до Біблійної археології. Старий Заповіт і археологія	
Вступ. Теоретично-методичні основи курсу. Специфіка археологічних пам'яток Палестини і суміжних регіонів.	У процесі вивчення курсу «Біблійна археологія» студенти, засвоївши його теоретично-методичні положення, основні поняття і категорії, <i>повинні знати</i> :
Розділ 1. Біблійна і сучасна хронологія. Історія початку світу. Епос Месопотамії, Угаріта і Старий Заповіт.	— найважливіші пам'ятники старожитнього Близького Сходу, що мають відношення до тексту і подій біблійної історії;
Розділи 2-3. Цивілізації Месопотамії IV — сер. I тис. до н.е. Епоха патріархів за археологічними даними. Давній Єгипет і Біблія. Археологія Синайського півострова і Біблія. Порівняльний аналіз законів Мойсея і народів Стародавнього Близького Сходу.	— історико-культурний контекст подій біблійної історії; — культуру стародавніх народів, що вплинули на формування тексту Біблії; — основні етапи історії давньоєврейського народу; — пам'ятники Стародавньої Палестини, що мають відношення до давньоєврейського народу і інших народів, що її населяли.
Розділи 4-5. Завоювання Ханаану і Період Суддів у світлі археологічних свідчень. Палестина в ранньому залізному віці. Єдине царство за археологічними даними. Біблійна археологія про епоху поділу і падіння Ізраїльського і Іудейського царств.	— інтерпретацію старозавітних текстів і подій біблійної історії у світлі старожитніх позабіблійних пам'яток. — найважливіші пам'ятники давньосхідного і античного світу, що мають відношення до тексту і подій біблійної історії.
Розділи 6-7. Ассирійське, Нововавілонське, Перське царства за археологічними даними і Біблія.	
Змістовий модуль 2 Новозаповітна археологія	
Розділ 8. Епоха еллінізму у Святій Землі. Археологія і Кумранське суспільство. Ідеологія кумранітів. Палестина у складі Римської республіки.	<i>повинні уміти</i> :
Розділ 9. Римська імперія і Новий Заповіт. Ірод Великий і його спадкоємці. Повсякденне життя у Святій Землі за археологічними даними.	— характеризувати роль і місце культур стародавніх народів у процесі виникнення Біблії. — пояснювати вплив різних культурних, релігійних факторів на процес створення біблійних книг. — застосовувати компаративні методи вивчення Біблії, здійснювати порівняльний аналіз біблійних оповідань і старожитніх позабіблійних джерел.
Розділи 10-11. Єрусалим і міста Галілеї в часи Ісуса Христа. Поселення Десятиграддя і Набатеї у I ст. н.е. Археологічні дослідження Александрії Єгипетської, Антіохії Сирійської і Риму.	— використовувати дані біблійної археології у екзегетиці Святого Письма, аналізувати біблійні тексти у світлі археологічних відкриттів у країнах біблійного регіону. — виділяти ідейні особливості біблійних оповідань, що мають паралелі в стародавніх літературах.
Розділ 12. Палестина в часи Ісуса Христа.	
Розділ 13. Християнська Церква, Римська імперія в першій половині I тис. і їх археологічне дослідження	

Формування програмних компетентностей

Інтегральна компетентність	Здатність розв'язувати спеціалізовані задачі й практичні проблеми в галузі історії та археології або у процесі навчання, здійснювати аналіз історичних явищ і подій, що передбачає застосування теорій та методів історичної науки і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.
Загальні компетентності(ЗК)	ЗК 1. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні. ЗК 2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя. ЗК 3. Здатність до абстрактного мислення, аналізу і синтезу. ЗК 4. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово. ЗК 5. Здатність спілкуватися іноземною мовою. ЗК 6. Здатність до пошуку та аналізу інформації з різних джерел. ЗК 7. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми. ЗК 8. Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях. ЗК 9. Здатність бути критичним і самокритичним. ЗК 10. Здатність працювати в команді. ЗК 11. Здатність до міжособистісної взаємодії. ЗК 12. Здатність формувати, зберігати та примножувати гуманістичні цінності.
Фахові компетентності (ФК)	ФК 1. Усвідомлення взаємозв'язку між фактами, подіями, явищами і процесами в минулому та сучасності. ФК 2. Усвідомлення відмінностей в історіографічних поглядах різних періодів та в різних контекстах. ФК 3. Усвідомлення соціальних функцій історика, розуміння можливості використання історії для досягнення політичних цілей, в тому числі наслідків зловживання історією. ФК 4. Здатність використовувати у професійній діяльності наукові праці та інформаційно-довідкові видання (бібліографічні довідники, путівники до архівних фондів, архівні описи тощо), сучасні інформаційно-пошукові системи. ФК 5. Здатність відшуковувати необхідні для освітньої та наукової діяльності історичні джерела (архівні та опубліковані документи, етнографічні, картографічні матеріали, музейні експонати, археологічні артефакти і т. п.). ФК 6. Здатність використовувати релевантні методи опрацювання історичних та археологічних джерел, зокрема інструментарій спеціальних історичних дисциплін, а також сучасні інформаційні технології для обробки історичних даних. ФК 7. Здатність використовувати фахові знання та професійні навички для виявлення, охорони та популяризації історико-культурної спадщини. ФК 8. Здатність використовувати у фаховій діяльності знання гуманітарних та соціальних наук, вміння аналізувати, оцінювати і прогнозувати політичні, економічні, культурні й соціальні події та явища. ФК 9. Здатність працювати з історичними текстами і документами, коментувати, анотувати їх відповідно до певних критеріїв; презентувати і обговорювати результати наукових досліджень. ФК 10. Здатність вільно оперувати спеціальною термінологією. ФК 11. Здатність здійснювати та організувати археологічну діяльність. ФК 12. Здатність робити відбір та прийняття на збереження артефактів і документів у відповідності до нормативів, організувати археографічну діяльність, роботу в архівах та музеях, державних наукових та науково-дослідних установах у відповідності з прийнятими правилами та нормами.
Програмні результати навчання	
	ПРН 1. Знати найважливіші факти історичного минулого українського народу і історії людина загалом, а також мати більш глибокі знання про певний історичний період або проблему ПРН 2. Розуміти контекст і причини відповідних історичних подій і використовувати ці знання у професійній діяльності. ПРН 3. Знати основні підходи до вивчення вітчизняної та світової історії, принципи і методи історичного пізнання, основні типи і види історичних джерел ПРН 4. Володіти понятійно-категоріальним апаратом історичної науки, професійно оперувати науковими термінами, прийнятими у фаховому середовищі. ПРН 5. Вміти працювати з письмовими, речовими, етнографічними, усними, архівними та іншими історичними джерелами. ПРН 6. Виявляти взаємозв'язки між процесами у минулому та на сучасному етапі, аналізувати суспільні процеси в історії України у контексті європейської та світової історії

	ПРН 7. Розуміти і виявляти відмінності в історіописанні, поглядах на минуле представників різних епох та у різних контекстах ПРН 8. Брати участь у плануванні та виконанні наукових досліджень у сфері історії, презентувати результати досліджень, аргументувати висновки. ПРН 9. Мати навички організації практичного вирішення питань історичної пам'яті та охорони матеріальної й нематеріальної культурної спадщини України ПРН 10. Застосовувати сучасні методики у процесі популяризації історії та археології, а також здійсненні різних видів педагогічної діяльності. ПРН 11. Здійснювати аналіз ситуації з урахуванням історичного контексту та/або історичних передумов. ПРН 12. Здійснювати комунікацію з професійних питань з представниками наукових, громадських, релігійних і національно-культурних організацій та спільнот ПРН 13. Розуміти загальні та специфічні риси історичного розвитку різних регіонів України, Європи та світу, фактори, що зумовлюють різноманіття культур та національних спільнот, ефективно співпрацювати з носіями різних історичних і культурних цінностей. ПРН 14. Вміти акумулювати та поширювати кращий досвід професійної діяльності, інтегрувати досягнення інших наук для вирішення актуальних проблем історії та археології ПРН 15. Знати особливості відповідних історичних подій на Тернопіллі та використовувати ці знання у професійній діяльності. ПРН 16. Застосовувати сучасні методики у процесі популяризації регіональних особливостей історичного процесу ПРН 17. Спілкуватися українською та англійською мовами як усно, так і письмово, читати фахову літературу англійською мовою

Літературні джерела

- Авдусин Д.А. Основы археологии. М., 1989.
- Академічне релігієзнавство. Підручник. За наук. ред. проф. А. Колодного. К.: Світ Знань, 2000. 862 с.
- Амусин И.Д. Раскопки у Мертвого моря. М., 1960.
- Амусин И.Д. Рукописи Мертвого моря. М., 1961
- Антология источников по истории, культуре и религии Древней Греции. Под ред. В.И. Кузищина. СПб.: Алетейя, 2000. 608 с.
- Біблія: Старий і Новий Заповіт. К., 2000.
- Брей У., Трамп Д. Археологический словарь. М., 1990.
- Василиадис Н. Библия и археология. М.: СТСЛ, 2006.
- Винничук Л. Люди, нравы и обычаи Древней Греции и Рима. М.: Высш. шк., 1988.
- Всемирное писание: сравнительная антология священных текстов. М.: Республика, 1995. 592 с.
- Деревенский Б.Г. Иисус Христос в документах истории. Изд. 5-е. СПб.: Алетейя, 2010.
- Деопик Д. В. Библейская археология и древнейшая история Святой земли. М.: ПСТГУ, 2009.
- Деопик Д.В. Курс лекций по библейской археологии. М.: Изд-во ПСТБИ, 1994.
- Дудар Н.П., Филипович Л.О. Нові релігійні течії: український контекст (огляд, документи, переклади). К.: Наукова Думка, 2000. 132 с.
- Геник Л.Я. Історія християнства: католицизм. Ч.І: Основні ідеї християнства. Вид. 2-е. Івано-Франківськ: Плай, 2012. 576 с.
- Глубоковский П.П. Хронология Ветхого и Нового Завета. М., 1996.
- Головащенко С.І. Біблієзнавство. Вступний курс. К.: Либідь, 2001. 496с.
- Історія релігії: Збірник документів і матеріалів. Упоряд.: Е.Бистрицька, І. Зуляк. Тернопіль: Астон, 2003. 524 с.
- Історія та теорія релігії та вільнодумства. За ред. Заковича М.М. Навч. посібник. К. 1996.
- Історія світової релігієзнавчої думки: Хрестоматія /Упор. Лубський В. І., Козленко В. М., Горбаченко Т.Г. К.: Тандем, 1999. 408 с.
- Керам К.В. Боги, гробницы, ученые. Пер. с нем. А.С. Варшавского. М.: Вече, 2003.
- Коваль І. Археологічні есе. Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2001. 188 с.
- Коваль І., Джура О., Марчук В. Дорогою Христової науки. Нариси біблійної, християнської і церковної археології України. Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2003. 376 с.
- Коваль І. Церковна археологія. Курс лекцій. Івано-Франківськ: Нова Зоря, 1998. 167 с.
- Крамер С.Н. История начинается в Шумере. М., 1965.
- Мазар А. Археология библейской земли. Иерусалим, 1996. Т. 1-2.
- Мерперт А. Археология библейских стран. М., 2000.
- Павленко П. Ісус Христос — постать історії: Монографія. Біла Церква, 2001.
- Райт Дж.Э. Библейская археология. СПб., 2003.
- Ранович А. Б. Первоисточники по истории раннего христианства. Античные критики христианства. М.: Издательство политической литературы, 1990. 479 с.
- Релігієзнавчий словник. За ред. А. Колодного і Б. Лобовика. К.: Четверта хвиля, 1996. 392 с.
- Релігієзнавство: Підручник. За ред. В. І. Лубського, В. Теремка. К.: Академія, 2000. 408 с.
- Религиоведение. Хрестоматія. М., 2000.
- Свенцицкая И. С. Раннее христианство: страницы истории. М.: Издательство политической литературы, 1987. 336 с.
- Святе Письмо. Рим, 1996.
- Снегирёв Р. Библейская археология. М.: СТСЛ, 2007.
- Фрэзер Дж. Золотая ветвь. Исследование магии и религии. М., 1986.

Фрэзер Дж. Фольклор в Ветхом Завете. М.: Издательство политической литературы, 1989. 542 с.

Шама, О. Античний поліс, християнство і падіння Західної Римської імперії. Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Історія. За заг. ред. І.С. Зуляка. Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2007. Вип. 1. С. 132-134. URL: <http://dspace.tnpu.edu.ua/handle/123456789/12685>

Шама, О. Погляди на державу в епоху Пізньої Античності: від негачії Плотіна до “Двох градусів” Августина. Україна–Європа–Світ. 2017. Вип. 19. С. 55–70. URL: <http://dspace.tnpu.edu.ua/handle/123456789/9405>

Шама, О. Деякі аспекти становлення і розвитку середньовічної державності. Україна–Європа–Світ. 2017. Вип. 20. С. 44–62. URL: <http://dspace.tnpu.edu.ua/handle/123456789/9438>

Шевченко В.М. Словник-довідник з релігієзнавства. К.: Наукова думка, 2004. 560 с

Шифман Н.Ш. Ветхий Завет и его мир. М.: Издательство политической литературы, 1987. 239 с.

Штаерман Е.М. Религия и мораль угнетенных классов Римской империи. М., 1961.

Штраус Д. Ф. Жизнь Иисуса. М.: Республика, 1992. 528 с.

Христианство: Энциклопедический словарь: В 3 т. Ред. Кол.: С.С. Аверенцев (гл. ред.) и др. М.: Большая российская энциклопедия, 1993-1995.

Элиаде М. Священные тексты народов мира. М., 1998. 624 с.

Інформаційні ресурси

Академічне релігієзнавство (мультимедійне видання) /За ред. А. Колодного. – Львів, 2007.

Библия и наука. М.: Дарь, 2007. URL: <http://biblioclub.ru/index.php?page=book&id=440828>

Здіорук С. І. Суспільно-релігійні відносини: виклики України ХХІ століття. – К, 2005. – //Режим доступу: http://old.niss.gov.ua/book/Zdior_book/index.htm

www.risu.org.ua – Релігійно-інформаційна служба України.

<http://www.religion.in.ua> – Релігія в Україні.

Політика оцінювання

● **Політика щодо дедлайнів та перескладання:** Роботи, які здаються із порушенням термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку (75% від можливої максимальної кількості балів за вид діяльності балів). Перескладання модулів відбувається із

дозволу деканату за наявності поважних причин (наприклад, лікарняний).

● **Політика щодо академічної доброчесності:** Списування під час контрольних робіт заборонені. Мобільні пристрої дозволяється використовувати лише під час он-лайн тестування та підготовки практичних завдань в процесі лабораторного заняття.

● **Політика щодо відвідування:** Відвідування занять є обов'язковим компонентом оцінювання. За об'єктивних причин (наприклад, хвороба, працевлаштування, міжнародне стажування) навчання може відбуватись в он-лайн формі за погодженням із керівником курсу.

Оцінювання

Остаточна оцінка за курс розраховується наступним чином:

Види оцінювання	% від остаточної оцінки
ЗМ 1 (розділи 1- 7) усне опитування, тести, завдання	40
ЗМ 2 (розділи 8 - 13) усне опитування, тести, завдання	45
Підсумкове есе або тест (1 - 13 розділи)	15

До Силабусу також готуються матеріали навчально-методичного комплексу:

- 1) Навчальний контент (розширений план лекцій)
- 2) Тематика та зміст практичних і семінарських робіт.
- 3) Завдання для підсумкового контролю (екзаменаційні питання)
- 4) Електронне навчання в системі MOODLE